

30 กว่าปีแห่งประวัติศาสตร์ที่มีอาจลืมเลือน: ความทรงจำของชาวซิกข์ ต่อเหตุการณ์การทำลายพระวิหารทองคำ

More Than Thirty Years of Unforgettable History: The Sikh Memories Toward the Golden Temple Destruction

ศิวัช ศรีโกคังกุล¹

Siwach Sripokangkul

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

KhonKaen University, Thailand

E-mail: siwasri@kku.ac.th

บทคัดย่อ

เหตุการณ์การทำลายพระวิหารทองคำ ซึ่งเป็นศาสนสถานสำคัญที่สุดของชาวซิกข์ โดยกองกำลังความมั่นคงอินเดียในปี 1984 กำลังบรรจบครบรอบมากกว่า 30 ปี แม้เหตุการณ์ดังกล่าวกำลังตกอยู่ภายใต้ร่มเงาจากความพยายาม “ขอให้ลืมอดีต” จากท่าทีของประเทศก็ตาม ในอดีตเหตุการณ์นี้ส่งผลต่อการจับอาวุธลุกขึ้นสู้อย่างเป็นระบบของกองกำลังชาวซิกข์กลุ่มหนึ่งกับรัฐบาลอินเดียร่วมหนึ่งทศวรรษ ต่อมาจนกลายเป็น “วิกฤตการณ์แคว้นปัญจาบ”

แม้ว่าประวัติศาสตร์ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับชาวซิกข์ ทั้งในฐานะผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ในประวัติศาสตร์จะมีหลายเหตุการณ์ ทว่าเหตุการณ์ปี 1984 ไม่เพียงแต่เป็นเหตุการณ์ร่วมสมัยที่ส่งผลต่อกระบวนการปรองดองของประเทศอินเดียในปัจจุบัน แต่ยังคงกระทบกระเทือนจิตใจของชาวซิกข์จำนวนหนึ่งตลอดมา เนื่องจากการทำลายพระวิหารทองคำมีความมากกว่าการทำลายอาคารธรรมดา แต่เป็นการทำลายเชิงสัญลักษณ์ที่สำคัญยิ่งยวดเพื่อปฏิเสธการดำรงอยู่ของชนกลุ่มน้อย

บทความปริทัศน์นี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงที่มาช่วงขณะเหตุการณ์ รวมถึงผลที่ตามมาของเหตุการณ์การทำลายพระวิหารทองคำ และพิจารณา “ความจริง” ตลอดจน “ความทรงจำ” ของเหตุการณ์ดังกล่าว

¹ นักวิจัย กลุ่มวิจัยการบริหารกิจการท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ข้าพเจ้าขออุทิศงานวิจัยชิ้นนี้ให้แก่พ่อแม่ของข้าพเจ้า ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.ชาญชัย ชัยสุขโกศล หัวหน้าโครงการวิจัยปริทรรศน์องค์ความรู้สันติวิธีจากสารธารณภูมิปัญญาตะวันออก มหาวิทยาลัยมหิดล ที่สนับสนุนให้ทำงานวิจัยชิ้นนี้ ขอขอบคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ที่ให้กำลังใจและเป็นต้นแบบทางวิชาการให้ข้าพเจ้าตลอดมา

ที่พินิจพิเคราะห์จากสายตาของชาวซิกข์เองว่า พวกเขา/พวกเขามองโลกต่อเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างไร รวมถึงโลกที่เห็นพวกเขาเห็นเหล่านี้ สะท้อนความทรงจำบาดแผลร่วมกันอย่างไร และผู้เขียนได้สังเคราะห์เรื่องราวดังกล่าวไว้ในตอนท้ายบทความนี้

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์ความรุนแรง; พระวิหารทองคำ; ชาวซิกข์; ประเทศอินเดีย

Abstract

The destruction of the Golden Temple, the most holy place for Sikhs, by the Indian army in 1984 has led to “more than 30 years of tragic memories”. However, this event has been under Indian government discourse that adopt a “please forget the past” strategy. The Sikh armed forces were set up afterward to systematically fight the Indian army for a decade (1984-1993) which, eventually, led to the “Punjab Crisis”.

Although much of this violent history has involved Sikhs as both victims and perpetrators, but 1984 event was interesting. Not only is it still contemporary to Indian reconciliation process, it has been able to affect many Sikh minds. The destruction of the Golden Temple was not merely the destruction of an ordinary building, but it destroyed a crucial symbolic and holy place that implied the ethnic negation.

This review article discusses about the conditions and the consequences of the temples destruction and will consider the “truth” and “memories” through the eyes of Sikhs and their world-views. The article will analyze how those world-views reflect the Sikhs shared traumatic memories. Synthesis of this event is presented at the end of the article.

Keywords: History of Violence; the Golden Temple; the Sikh; India

1. บทนำ

นักวิชาการท่านหนึ่งได้ฉายให้เห็นภาพภูมิทัศน์ความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ในอาณานิคมแคว้นปัญจาบ ประเทศอินเดีย อย่างชัดเจนว่า “ไม่เคยมีความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ใดๆ ในอินเดีย ที่ทุกข์ทรมานมากไปกว่าที่เคยเกี่ยวข้องกับแคว้น

ปัญจาบ ถิ่นฐานของชาวซิกข์ ที่ประกอบด้วยร้อยละ 55-60 ในพื้นที่ (ชาวซิกข์) อย่างน้อย 20,000 ชีวิตต้องสังเวยชีวิตไปจากความรุนแรงทางการเมืองนับตั้งแต่ปี 1981 เป็นต้นมา” (Hardgrave, 1993 : 60)

ความขัดแย้งทางการเมืองในแคว้นปัญจาบ นับจากที่กองกำลังความมั่นคงอินเดียปะทะกับ กองกำลังซิกข์ และการที่รัฐบาลอินเดียริเริ่มปฏิบัติการโจมตีพระวิหารฮาร์มดริ์ ซาฮิบ หรือพระวิหารทองคำ² ศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์สูงสุดและสำคัญที่สุด ประจำศาสนาซิกข์ ณ เมืองอัมริตซาร์ แคว้นปัญจาบ ในปี 1984 นำมาซึ่งตัวเลขผู้เสียชีวิตจำนวนมาก (ตัวเลขยังเป็นที่ถกเถียง) ภาพลักษณ์ของชาวซิกข์ จากสายตารัฐบาลอินเดียถูกประทับตราในฐานะ เป็น “ขบวนการแบ่งแยกดินแดน” (Murphy, 2007 : 345) “พวกยึดมั่นถือมั่นหลักคำสอน ขัณมูลฐาน” (Fundamentalist) “พวกสุดขั้ว ทางการเมือง” (Political Extremists) “กลุ่มผู้ ก่อการร้าย” (Terrorists) “พวกก่อความไม่สงบ” (McLeod, 1998 : 21) ฯลฯ เพื่อเรียกร้องรัฐอิสระ ชาวซิกข์ คือ คาลิสถาน (Khalistan หมายถึง ดินแดนแห่งความบริสุทธิ์ (Land of Pure) อย่างไร ก็ตาม สำหรับชาวซิกข์แล้ว ความปรารถนาที่จะมี อิสระในการปกครองตนเองเคยเกิดขึ้นอย่างจริงจัง ในช่วงที่ปากีสถานได้เป็นประเทศในปี 1947 แต่กลับพบความผิดหวังเมื่อการเป็นประเทศไม่เกิด กับคาลิสถาน อย่างไรก็ดี ความคิดดังกล่าวเจือจาง ไปมากนับจากทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา

ควรต้องตระหนักว่า แม้ประวัติศาสตร์ ความรุนแรงทางการเมืองสังคมและศาสนา ในประเทศอินเดียจะมีนับไม่ถ้วน โดยเฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับชาวซิกข์ แต่บทความนี้ ผู้เขียน จะจำกัดขอบเขตเนื้อหาความรุนแรงจากการ ทำลายพระวิหารทองคำในปี 1984 เท่านั้น³ เพื่อพิจารณาที่มาช่วงขณะเหตุการณ์ รวมถึง ผลที่ตามมาของเหตุการณ์การทำลายพระวิหาร ทองคำ และพิจารณา “ความจริง” ตลอดจน “ความทรงจำ” ของเหตุการณ์ดังกล่าวที่พินิจ พิเคราะห์จากสายตาของชาวซิกข์เองว่าพวกเขา/ พวกเขามองโลกต่อเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างไร รวมถึงโลกที่เห็นพวกเขาเห็นเหล่านี้ สะท้อนความ ทรงจำบาดแผลร่วมกันอย่างไร ทำนองเดียวกัน การกล่าวถึง “ความจริง” จากเหตุการณ์ดังกล่าว ย่อมมีหลายชุดความจริง แต่ผู้เขียนเลือกที่จะมอง ผ่านจากข้อเขียนของชาวซิกข์เท่านั้น โดยผู้เขียน จะสรุปรวบยอดเรื่องราวทั้งหมดไว้ตอนท้าย บทความและผู้เขียนหวังถึงคุณภาพของการบทความนี้ ที่จะเป็นการเสนอองค์ความรู้ชุดหนึ่งของ ประวัติศาสตร์ชาวซิกข์สู่โลกวิชาการภาษาไทย พร้อมคาดหวังว่า สังคมไทยจะนำบทเรียนจาก ประวัติศาสตร์ชุดนี้เป็น “จุดร่วม” ทั้งตระหนัก

² พระวิหารศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ เป็นพระวิหารที่ชาวซิกข์ต้องมาสักการะบูชา พร้อมลงไปอาบน้ำในสระน้ำ ศักดิ์สิทธิ์ ณ พระวิหารแห่งนี้

³ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ชาวซิกข์มีหลายเหตุการณ์ โดยเฉพาะการต่อสู้และการสละชีพ ของศาสดาท่านที่ 5 ท่านที่ 9 และท่านที่ 10 การสังหารหมู่ที่อัมริตซาร์ 1919 (Amritsar Massacre 1919) และการ แบ่งแยกอินเดีย-ปากีสถาน ปี 1947 (Partition 1947)

ถึงต้นทุนการใช้ความรุนแรงต่อคนกลุ่มน้อย และผลที่ตามมาหลังจากนั้น เพื่อเป็นอุทาหรณ์ ตอกย้ำอีกครั้งถึงผลลัพธ์จากการเลือกวิธีการใช้ ความรุนแรงดังกล่าว

2. การทำลายพระวิหารทองคำปี 1984 และการต่อสู้เพื่อคาลิสถาน (Khalistan)

“Because there can be no repair of the crime, forgiveness is impossible.” (Steiner, 1967)

วิกฤตการณ์แคว้นปัญจาบหรือ “Punjab crisis” ในทศวรรษที่ 1980 ได้รับการมองว่าเป็น ภัยคุกคามที่ร้ายแรงที่สุดต่อบูรณภาพทางดินแดน ของอินเดียนับจาก 1947 เรื่อยมาโดยสถานการณ์ ความรุนแรงพุ่งพรวดถึงขีดสุดระหว่างปี 1984-1992 และเริ่มคลี่คลายนับจากปี 1993 เป็นต้นมา ห้วงเวลาที่ตึงเครียดและเป็นการทำร้ายจิตวิญญาณ ของชาวซิกข์มากที่สุดคือ เหตุการณ์การทำลาย พระวิหารทองคำ ศาสนสถานศักดิ์สิทธิ์อันเป็นศูนย์ รวมจิตใจทางศาสนาซิกข์

พระวิหารทองคำ

ภายหลังการแบ่งแยกประเทศอินเดีย-ปากีสถาน แม้การตั้งรัฐคาลิสถานจะเป็นไปไม่ได้ แต่พรรคการเมือง ชาวซิกข์ที่ชื่ออาคาลี ตาล(Akali Dal) รวมถึง ชาวซิกข์ส่วนหนึ่งก็ยังปรารถนาที่จะลดการรวม

ศูนย์และการครอบงำแคว้นปัญจาบของรัฐบาล กลางอินเดีย ทั้งนี้ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและ การเมืองในพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นผลมาจากการพัฒนาเกษตรกรรมที่สูงขึ้นในแคว้นปัญจาบ

ภายใต้การพัฒนาแบบกระบวนการทำให้ทันสมัย (Modernization) ตั้งแต่ 1960 เป็นต้นมา นำไปสู่การหยั่งรากลึกและขยายตัวของระบบทุนนิยมในการผลิตเกษตรกรรม ส่งผลต่อการเกิดขึ้นของอุดมการณ์ 2 แนวทางที่พร้อมกัน แนวทางแรกคือ แนวทางมาร์กซิสต์แบบเหมาอิสต์ (Maoist) ในทางชีวิตทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลสังคมนิยมแบบรวมหมู่ และแนวทางที่สองคือวิถีชีวิตแบบซิกซ์บรีสุทธิ (Pure Sikh Way of Life) ที่โจมตีวิถีบริโภคนิยมที่แผ่ขยายไปยังภาคชนบทอันเป็นผลมาจากกระบวนการ ทำให้ทันสมัย และส่งผลให้สังคมของชาวซิกซ์เต็มไปด้วยการเปิดรับวัฒนธรรมใหม่ๆ ที่เข้ามา ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวของเครื่องดื่มมีนเมา การสูบบุหรี่ของวัยรุ่น การติดยาเสพติด สิ่งบันเทิง เช่น ภาพยนตร์ ที่ใช้ภาษาหยาบคาย แนวเพลงสองแง่สองง่าม ฯลฯ แม้จะมีองค์กรศาสนาซิกซ์หลายองค์กรที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคนิยมดังกล่าว แต่องค์กรที่มีบทบาทนำคือ องค์กร “Damdami Taksal” โดยมี จัรแนลสิงห์ ภินดราวาล (Jarnail Singh Bhindranwala) เป็นผู้มืบทบาทหลักในช่วงทศวรรษที่ 1970 (Singh, 2007 : 559) เช่นเดียวกับบทบาทพรรคการเมืองอาคาลี ทัล และองค์กรคณะกรรมการชโรมนี กรุฑวาราปาร์บันดัก (Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee: SGPC)

เนื่องจากความหวั่นเกรงว่าอิทธิพลแนวคิดคอมมิวนิสต์จะทำลายรากฐานทางศาสนา องค์กรต่างๆ ข้างต้น จึงพยายามระดมสรรพกำลังจากชนชั้นชาวนาชาวซิกซ์ รวมถึงผู้ว่างานที่มีการ

ศึกษาเข้ามาเป็นแนวร่วม ตลอดจนพยายามขยายโอกาสด้านการศึกษาให้ชาวซิกซ์ที่ยังด้อยการศึกษา เพื่อกุมมวลชนเหล่านี้ไว้ และอาศัยพระวิหารทองคำเป็นแหล่งเผยแพร่โฆษณาทางการเมือง พร้อมกับต่อรองกับรัฐบาลกลางอินเดีย เพื่อหวังให้เกิดข้อตกลงอนันด์เปอร์ ซาฮิบ (Anandpur Sahib Resolution, 1973) โดยหวังว่าข้อตกลงดังกล่าว จะเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการจัดการปัญหา ทั้งที่เป็นประเด็นภายในแคว้นปัญจาบ และปัญหาการรวมศูนย์อำนาจของรัฐบาลกลางอินเดีย (Gill and Singhal, 1984 : 606)

ข้อตกลงอนันด์เปอร์ ซาฮิบ 1973 เป็นหมุดหลักสำคัญที่ชาวซิกซ์ปรารถนาเพื่อขดเชยการเกิดรัฐคาลิสถาน เนื้อหาของข้อตกลงยืนยันถึงอัตลักษณ์ความเป็นซิกซ์ และแสดงเป้าหมายทางการเมืองของพรรคอาคาลี ทัล โดยเอกสารข้อตกลงดังกล่าว เริ่มต้นด้วยการอ้างถึง “ซิกซ์” ในฐานะเป็น “ชาติ” ที่เคยได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ ทั้งอังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี รัสเซีย จีน อิหร่าน อัฟกานิสถาน เนปาล ฯลฯ ขณะที่ชาวอินเดียส่วนใหญ่หลังการแบ่งแยกประเทศ 1947 กลับปฏิเสธวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ทางการเมืองของชาวซิกซ์ ดังนั้น สิ่งที่ชาวซิกซ์ต้องการก็คือ 1) เขตปกครองตนเองในทางตอนเหนือของอินเดีย โดยผลประโยชน์ของชาวซิกซ์ต้องได้รับการยอมรับและบันทึกไว้เป็นนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐอินเดียในรัฐธรรมนูญ 2) เขตดังกล่าวประกอบด้วย ดินแดนบางส่วนของแคว้น

ปัญจาบ⁴ และ 3) เขตดังกล่าวสามารถประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายในของตนเองได้ ยกเว้น เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การป้องกันประเทศ การแลกเปลี่ยนเงินตราและการติดต่อสื่อสารโดยทั่วไป ซึ่งจะอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลกลางอินเดีย และเอกสารข้อตกลงดังกล่าวลงท้าย

ด้วยคำว่า “ขอให้ท่านผู้ขี่ม้าสีน้ำเงินโปรดมาช่วยพวกเราด้วยเถิด” (May the Rider of the Blue Horse Help Us) (Neverforget84, 2011) เพื่อสื่อถึงการต่อสู้และการยอมตาย เพื่อปกป้องศาสนาของศาสนาคุโรโมบิโนะซังหิชิ ศาสดาท่านที่ 10

ศาสดาคุโรโมบิโนะซังหิชิ ศาสดาท่านที่ 10

รายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ เพิ่มเติมจากข้อตกลงอนันต์เปอร์ ซาฮิบ 1973 คือ ชาวซิกข์สามารถเผยแพร่ศาสนา และแบบแผนปฏิบัติของชาวซิกข์ได้ ชาวซิกข์สามารถปฏิเสธความเชื่อใดๆ ที่ไม่ยอมรับในพระเจ้า ชาวซิกข์สามารถสรวงอ้อนลักษณะเฉพาะชาวซิกข์ไว้ ใช้ภาษาตนเองพร้อมกำหนดชะตาชีวิตตนเองได้ ชาวซิกข์สามารถเพิ่มจำนวนการถือครองที่ดิน และสามารถถือสิทธิเหนือทรัพยากรน้ำ ฯลฯ ผลที่ตามมาคือ นอกจากข้อตกลงดังกล่าวจะไม่บรรลุผลใดๆ แล้ว ยังเป็นจุด

เริ่มต้นนำไปสู่ “ข้อกล่าวหา” จากรัฐบาลอินเดียอย่างฉาฉาฉาว่า ชาวซิกข์อยากเป็น “รัฐอิสระ” ทั้งๆ ที่ข้อตกลงดังกล่าวไม่ได้แสดงถึงการเป็นรัฐอิสระ เพียงแต่เป็น “เขตปกครองพิเศษ” ข้อกล่าวหาดังกล่าวทำให้อินเดียลดจำนวนทหารชาวซิกข์เข้าประจำการลงจากร้อยละ 20 เหลือเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น (Khalidi, 2001-2002 : 536)

สถานการณ์อึมครึมระหว่างรัฐบาลอินเดียกับชาวซิกข์ปรากฏอีกครั้ง การเรียกร้องให้รัฐบาลอินเดียยอมรับข้อตกลงอนันต์เปอร์ ซาฮิบ 1973

⁴ ได้แก่ เขต Karnal and Ambala districts of Haryana, Kangra district of Himachal Pradesh, Chandigarh, Pinjore, Kalka, Dalhousie, NalagarhDesh, Siraa, Guhla and Ratia areas and Ganganagar district of Rajasthan

เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเข้มข้นขึ้น โดยพรรคอาคาลี ทัลร่วมกับ จัรแนลซิงห์ กินดราวาเล (ที่ต่อมาได้เป็นผู้นำองค์กรคณะกรรมการชโรมนีคุรุตวาราปรับันดัก : SGPC) ก่อนจะถึงเหตุการณ์ปี 1984 กินดราวาเลเป็นผู้ที่มีบทบาทเข้มข้นมากที่สุด (อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องเข้าใจว่าบทบาทพรรคอาคาลี ทัลกับกินดราวาเล เป็นเพียงตัวอย่างชาวซิกข์บางส่วน ไม่ใช่ตัวแทนชาวซิกข์ทุกคน ชาวซิกข์ไม่ได้เห็นพ้องกับบทบาทดังกล่าวไปเสียหมด)

กินดราวาเลมีบทบาทในการเมืองซิกข์นับจากปี 1978 เขาได้จัดตั้งกองกำลังชาวซิกข์เพื่อทำหายชาวซิกข์นิกายนิรันการี (Nirankari) (ที่มีกรรมร่วมกันในพระวิหารทองคำเช่นกัน) เนื่องจากมองว่านิกายนี้เป็นพวกนอกรีต (Heretical) สถานการณ์ที่รุนแรงคือการที่เขาบุกโจมตีนิกายดังกล่าวจนนำไปสู่การเสียชีวิต รวม 15 คน (ชาวซิกข์ขนานแท้ (Orthodox) ตาย 12 คน และชาวซิกข์นิกายนิรันการีตาย 3 คน) และนำไปสู่ความขัดแย้งกับนิกายดังกล่าว การปะทะครั้งนี้ทำให้องค์กร SGPC ขับไล่นิกายนิรันการีออกไปจากพระวิหารทองคำ ต่อมา บาบา เกอร์บาจัน ซิงห์ (Baba Gurbachan Singh) ผู้นำนิกายนิรันการีถูกลอบฆ่าในเดือนเมษายน ปี 1980 พร้อมด้วยผู้ติดตามท่านอีกหลายคน โดยฆาตกรถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ติดตามของกินดราวาเลในเดือนกันยายน 1981 มีการลอบฆ่าจากัท นาเรน (JagatNarain) ผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ฮินดูชื่อฮินดีสมาจาร (Hindi

Samachar) หนังสือพิมพ์ภาษาฮินดีที่ใหญ่ที่สุดของแคว้นปัญจาบ โดยสันนิษฐานว่ามีสาเหตุมาจากการที่เขาสนับสนุนชาวซิกข์นิกายนิรันการีให้ต่อต้านกินดราวาเล (Chima, 2002 : 28)

ในปี 1982 กินดราวาเลได้เป็นผู้นำองค์กร SGPC และดูแลพระวิหารทองคำ บทบาทแรกเริ่มของเขา คือ การเป็นผู้นำการสวดมนต์ต่อต้านลัทธิบริโกคนิยมและระบบวรรณะที่อิงหลักศีลธรรม มนุษยนิยม และเสมอภาคนิยม (Singh, 2007 : 560) รวมถึง การสวดมนต์เพื่อฟื้นฟูเอกลักษณ์ความเป็นซิกข์ ต่อมาเขายื่นกรานในข้อตกลงอนันด์เปอร์ ซาฮิบ 1973 และในวันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1982 พรรคอาคาลี ทัลร่วมกับ กินดราวาเลได้เริ่มรณรงค์แนวคิด “การทำสงครามเพื่อความถูกต้อง” พร้อมกับการจัดตั้งกองกำลัง “ธรรมยุทธ” (DharamYudh) โดยกินดราวาเลกล่าวอย่างจริงจังท่ามกลางผู้ร่วมฟังจำนวนมากที่พระวิหารทองคำในแต่ละวัน เช่น

“สำหรับศรัทธาเพื่อชาวซิกข์ ข้าพเจ้าพร้อมจะสละทุกสิ่งที่ข้าพเจ้ามี...เพื่อคุ้มครองและปกป้องศาสนาซิกข์ พวกเราทั้งหมดต้องเป็นเอกภาพ...ข้าพเจ้าสามารถตายได้แต่ข้าพเจ้าไม่สามารถทนเห็นการดูหมิ่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กระทำต่อศาสนาของพวกเรา”

“ข้าพเจ้าไม่กลัวความตายทางกายภาพ แต่หากสามัญสำนึกของข้าพเจ้าตาย นี่แหละคือความตายที่แท้จริง”

“เสรีภาพปลดปล่อยจากความเป็นทาส
จะบรรลุได้ก็ต่อเมื่อผู้คนรู้สึกและเข้าใจว่า
เขาโปรดปรานความตายมากกว่าชีวิตที่ต้องอยู่
เยี่ยงทาส”

“ไม่มีชาวซิกข์ผู้ใดที่จะเป็นผู้กดขี่
และไม่มีชาวซิกข์ผู้ใดที่จะยอมทนภายใต้การ
ถูกกดขี่” (Sikhi, 2012)

กนิตรวาล ก่อวปราศรัยกับกองกำลัง “ธรรมยุท” ในแต่ละวัน
(ที่มา : Neverforget84, 2012)

3. แนวคิดประเทศไทย 4.0

ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นในบริเวณแคว้น
ปัญจาบมีมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อกนิตรวาลเริ่มต่อว่า
ชาวฮินดูและด่าทอสื่อมวลชนชาวฮินดูอย่างดุเดือด
วันที่ 23 เมษายน ค.ศ.1983 ทหารชาวฮินดู
ในแคว้นปัญจาบถูกยิงเสียชีวิตขณะอยู่ที่ทางออก
ของพระวิหารทองคำ วันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1983
กองกำลังซิกข์ได้ปล้นรถโดยสารท้องถิ่น ทำการ
แยกชาวฮินดูออกจากชาวซิกข์ พร้อมกราดยิง
ชาวฮินดูเสียชีวิตทั้งหมด 6 คน และวันที่ 18
ตุลาคม ค.ศ. 1983 กองกำลังซิกข์ใช้วิธีการเดียวกัน
ปรากฏว่าชาวฮินดูเสียชีวิตทั้งหมด 4 คน (Kundu,
1994 : 51) ตลอดจน ชาวฮินดูถูกฆ่าอย่างน่าสงสัย

จำนวนมากขึ้นทั่วแคว้นปัญจาบ โดยมีการ
สันนิษฐานว่าเป็นการกระทำกองกำลังซิกข์
(Chima, 2002 : 28)

ในที่สุด กองกำลังความมั่นคงอินเดีย
ทั้งทหารและตำรวจกองหนุนที่ได้รับการสั่งการ
โดย อินทิรา คานธี (Indira Gandhi) นายกรัฐมนตรี
(ครองตำแหน่งระหว่างปี 1966-77 และ 1980-
1984) ให้เข้ามาตั้งทัพล้อมรอบพระวิหารทองคำ
ขณะที่กองกำลังซิกข์นำโดยกนิตรวาล ได้สร้าง
ป้อมปราการในวิหารทองคำและเปิดศึกยิงกัน
และกันปฏิบัติการของรัฐบาลดังกล่าวเรียกว่า
“ปฏิบัติการดาวสีน้ำเงิน” (Blue Star Operation)
เริ่มต้นวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ. 1984 นอกจาก

กองกำลังความมั่นคงอินเดียแล้ว ยังมีการใช้รถถัง 13 คันและมีเฮลิคอปเตอร์หลายลำยิงเข้าไป ในพระวิหารทองคำ จนตัวอาคารได้รับความเสียหายร้ายแรง ต่อมา รัฐบาลอินเดียระบวยุทธรวมผู้เสียชีวิตชาวซิกข์ทั้งหมดคือ 493 คน และบาดเจ็บ 86 คน (Kundu, 1994 : 51) (กินดราวาเลเสียชีวิตในเหตุการณ์ดังกล่าว) แม้ตัวเลขที่แน่ชัดจะระบุไม่ได้ แต่นักวิชาการบางคนอ้างว่าจำนวนผู้เสียชีวิตมีถึง 8,000 คน (Dhillon, 1992 : 226) หรือตัวเลขประมาณที่ 5,700 คน (ประกอบด้วย กองกำลังชาวซิกข์ 700 คน และพลเรือนผู้บริสุทธิ์อีก 5,000

คน เช่น ผู้แสวงบุญ สตรีและเด็ก เนื่องจากอยู่ตรงกลางระหว่างการต่อสู้ทั้ง 2 ฝ่าย ขณะที่พลเรือนจำนวนมากตายเพราะหายใจไม่ออกเนื่องด้วยความร้อนและปราศจากน้ำ) (Tatla, 2006 : 62) ตัวเลขที่มักได้รับการอ้างถึงคือ 5,000 คน (Kaur, 1990) (ชุมชนชาวซิกข์ให้เกียรติผู้ตายทั้งหมดว่าผู้ยอมตายเพื่อปกป้องศาสนา (Martyrs) (Singh, 2007 : 561) และมีการกล่าวขานการกระทำครั้งนี้ว่าคือ “Ghallughara” หรือ “การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” (holocaust) (Singh, 2007 : 561)

ภาพเหตุการณ์ดังกล่าว (ที่มา : TheSundayindian, 2004)

ปฏิบัติการดาวสีน้ำเงิน อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นผลรวมจากปฏิกิริยาขุ่นเคืองสิ่งสมทางประวัติศาสตร์ยาวนานของรัฐบาลกลางอินเดียด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศาสนาต่อชาวซิกข์ในแคว้นปัญจาบ (White Paper on the Punjab Agitation, 1984) ภายหลังปฏิบัติการฯ นายกรัฐมนตรีอินทิรา คานธี กล่าวว่า “ศรัทธาของชาวฮินดูอยู่ภายใต้การโจมตีของชาวซิกข์” (Singh, 2007 : 562) พร้อมกับรำลึกถึงชัยชนะทางการเมืองที่เธอได้มา โดยกล่าวถึงการปราบปรามกองทัพปากีสถานและช่วยแยกประเทศบังกลาเทศเพื่อตัดแฉกตัดขาประเทศปากีสถาน

ถึงแม้ว่าชาวซิกข์จำนวนมากรู้สึกสลดใจกับฝันร้ายครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม ปฏิบัติการดังกล่าวเป็นเพียงแค่ “จุดเริ่มต้น” ของดินแดนต้องคำสาปแห่งความรุนแรง เพราะชาวซิกข์ยังต้องเผชิญเคราะห์ซ้ำกรรมชดภายหลังเหตุการณ์คาดไม่ถึงคือวันที่ 31 ตุลาคม ค.ศ. 1984 ขณะที่องค์กรฯ ชาวซิกข์ประจำตัวอินทิรา คานธี 2 คน สาดกระสุนปืนเข้าสู่ร่างกายหล่อน ส่งผลให้หล่อนเสียชีวิตระหว่างถูกนำตัวไปส่งโรงพยาบาล วันต่อมาได้เกิดการจลาจลโดยชาวฮินดูทั่วกรุงเดลี (เป็นกลุ่มที่

เชื่อว่า ถูกจัดตั้งโดยพรรคคอนเกรส) และเมืองอื่นๆ ทางตอนเหนือของประเทศ จึงเริ่มเกิดฆาตกรรมชาวซิกข์ขนานใหญ่ มีการเผาศาสนสถานคือ วัดซิกข์ประจำเมืองต่างๆ และเผาแหล่งธุรกิจชาวซิกข์ เฉพาะในกรุงเดลีและพื้นที่รอบๆ ประมาณกันว่า ชาวซิกข์ถูกฆ่าตาย 4,000-5,000 คน ร้อยละ 5 ถึงร้อยละ 10 ในจำนวนดังกล่าวถูกเผาทั้งเป็นจนเสียชีวิต ชาวซิกข์นับ 50,000-60,000 คน ต้องอพยพกลายเป็นผู้ไร้บ้าน ถูกสร้างความอับอาย และทารุณกรรม ผู้นำฮินดูหลายคนในสภาคอนเกรสออกประกาศเรียกร้องให้ชาวซิกข์และรายชื่อบุคคลในองค์กรต่างๆ เพื่อให้ประชาชนใช้ความรุนแรงฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวซิกข์ (Genocidal Violence) (Singh, 2007 : 562) ราจีฟ คานธี (Rajiv Gandhi) บุตรชายคนโตของนางอินทิรา คานธี กล่าวถึง มหกรรมฆ่าชาวซิกข์ทั่วประเทศอินเดียว่า “เมื่อต้นไม้ใหญ่โค่นล้มลง โลกย่อมสั่นสะเทือนเป็นธรรมดา” (When a Big Tree Falls, The Earth is Bound to Shake) เพื่อสื่อความหมายถึงช่วงขณะการจลาจลฆ่าชาวซิกข์ว่า เปรียบประดุจเป็นเรื่องธรรมชาติและสมควรแล้ว (Singh, 2010)

ภาพการก่อจลาจลเผาฆ่าชาวซิกข์ในกรุงเดลี

ต่อมา ราจีฟคานธีได้รับการเสนอจากพรรคคอนเกรสให้เป็นผู้ลงสมัครเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีแทนแม่ของเขา ช่วงการรณรงค์หาเสียงเขาเลือกที่จะโจมตี “ข้อตกลงอนันต์เปอร์ ซาฮิบ 1973” พร้อมสื่อถึงชาวซิกข์ผ่านข้อตกลงดังกล่าวว่าเป็น “พวกแบ่งแยกดินแดน” และถามผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่าจะโหวตให้เขาและพรรคเขาเพื่อปกป้องเอกภาพและบูรณภาพทางดินแดนของอินเดียหรือไม่ ราจีฟได้อาศัยสื่อโทรทัศน์และวิทยุของรัฐโจมตีชาวซิกข์อย่างต่อเนื่อง พร้อมกับตั้งคำถามว่าประชาชนจะเลือกใครระหว่าง “ชาวซิกข์ ข้อตกลงอนันต์เปอร์ ซาฮิบ 1973 และพวกแบ่งแยกดินแดนหรือชาวฮินดู รัฐธรรมนูญของอินเดีย และบูรณภาพทางดินแดนของประเทศ”

ต่อมา เขาได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งอย่างถล่มทลาย โดยได้คะแนนสูงสุดนับแต่มีการแบ่งประเทศปี 1947 เป็นต้นมา แม้เขามีท่าทีที่อ่อนลงและมีนโยบายสร้างสรรค์บางนโยบายแต่ความรุนแรงในแคว้นปัญจาบระหว่างกองกำลังความมั่นคงอินเดยากับกองกำลังซิกข์ยังดำเนินต่อไป แรกเริ่ม ราจีฟคานธีแต่งตั้งอาร์ยัน ซิงห์ (Arjan Singh) เป็นผู้ว่าการแคว้นปัญจาบ (อาร์ยัน ซิงห์ เป็นผู้ใกล้ชิดกับครอบครัวตระกูลเนห์รูและครอบครัวคานธีมานาน เขายังเป็นที่ปรึกษาหลักของราจีฟ คานธี) มีการสร้างความพยายามปรองดองผ่านข้อตกลงปัญจาบ (Punjab Accord) มีการรักษาทหารชาวซิกข์ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บจากปฏิบัติการดาวสีน้ำเงิน มีการชดเชยเยียวยาต่อเหยื่อ (แม้เป็นไปอย่างจำกัด) จากการถูกกลุ่มต่อต้านชาวซิกข์กระทำที่กรุงเดลีและเมืองรอบ

ข้างในปี 1984 มีการตั้งคณะกรรมการค้นหาความจริงที่มีการใช้ความรุนแรงต่อชาวซิกข์ในปี 1984 มีการปลดปล่อยนักเคลื่อนไหวชาวซิกข์ที่อยู่ในคุก (ที่ยังไม่ถูกกล่าวหาด้วยข้อหาร้ายแรง) มีการตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์อำนาจส่วนกลางกับภูมิภาคผ่านข้อตกลงอนันต์เปอร์ ซาฮิบ 1973 อีกครั้ง (Singh, 2007: 563)

อย่างไรก็ตาม กองกำลังชาวซิกข์ รวมถึงกลุ่มที่ยังเคียดแค้นได้พยายามโน้มน้าวมวลชนให้เผชิญหน้ากับกองกำลังความมั่นคงอินเดีย และไม่รับหลักการปรองดองใดๆจากรัฐบาลราจีฟ คานธี ผลที่ตามมาทำให้แคว้นปัญจาบกลายเป็นสมรภูมิที่มีการปะทะกันเป็นระยะๆ เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนผู้บริสุทธิ์ชาวซิกข์จำนวนมาก ยิ่งชาวซิกข์ถูกทำร้ายมากเท่าไร กองกำลังซิกข์ องค์การสงครามกองโจรของชาวซิกข์ และเยาวชนผู้ร่วมรบชาวซิกข์ยิ่งมีจำนวนมากขึ้นเท่านั้น พร้อมกับการได้รับสนับสนุนทางการเงินจากชาวซิกข์จำนวนหนึ่งทั้งในประเทศและต่างประเทศ แคว้นปัญจาบต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลถึงปี 1993 ภายใต้การปกครองแบบ “รัฐตำรวจ” (Police Raj) พร้อมกฎหมายพิเศษที่มีเพียงแต่ใช้เพื่อห้ามกระบวนกรทางการเมืองแบบปกติของแคว้น แต่ยังมีมอบอำนาจให้กองกำลังความมั่นคงอินเดียในการปราบปรามชาวซิกข์อย่างไร้ขีดจำกัด เช่น พระราชบัญญัติเขตพื้นที่ผู้ก่อการร้ายปี 1984 (Terrorist Areas Act, 1984) พระราชบัญญัติป้องกันผู้ก่อการร้ายและแบ่งแยกดินแดนปี 1985 (the Terrorist and Disruptive Activities Prevention Act, 1985) ฯลฯ

ในช่วงเวลาดังกล่าว แคว้นปัญจาบถูกมองว่าเป็นดินแดนมืดมน (Area of Darkness) เป็นโรงมหรสพแห่งสงครามที่ความรุนแรงลามไปทุกหย่อมหญ้า อีกทั้ง มีปฏิบัติการต่างๆ จากรัฐบาลอินเดียที่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปไม่ว่าจะ “ปฏิบัติการวู้ดโรส” (Operation Woodrose) “ปฏิบัติการแบล็กธันเดอร์” (Operation Blackthunder) “ปฏิบัติการรัคแซคที่ 1” (Operation Rakshak I) “ปฏิบัติการไนท์โดมิแนนซ์” (Operation Night Dominance) “ปฏิบัติการรัคแซคที่ 2” (Operation Rakshak II) และ “ปฏิบัติการไฟนอลแอสซอลท์” (Final Assault) ปฏิบัติการเหล่านี้รวมกับเหตุการณ์ก่อนหน้านี้ ทำให้ชาวซิกข์กว่า 80,000 คนเสียชีวิตระหว่างปี 1980-1992 (Tatla, 2006 : 62)⁵ เหลือผู้รอดชีวิตและผู้ถูกทรมานต่างพยายามขอลี้ภัยทางการเมืองไปประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งก็ทำไม่ได้เพราะขาดหลักฐานว่า ตนเองได้รับผลกระทบที่เจ็บปวดจริงหรือขาดหลักฐานทางกายภาพที่เฉพาะเจาะจง (Specific Physical

Evidence) ว่าถูกทรมานจริง (Laws and Lacopino, 2002 : 197) การทรมานส่วนใหญ่มาจากการค้นหาข้อมูลของตำรวจเมื่อไม่ได้ตั้งใจ รูปแบบการทรมานที่มักกระทำคือ การทุบตี (Laws and Lacopino, 2002 : 202) ระดับความรุนแรงเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ชาวซิกข์ที่เสียชีวิตเพิ่มจาก 1,333 คน ในปี 1987 เป็น 5,265 คน ในปี 1991 ก่อนที่จะลดลงเป็น 3,883 คน ในปี 1992 และ 871 คนในปี 1993 (Singh, 1996 : 411) แม้จำนวนผู้ถูกทำให้สูญหาย และผู้ถูกคุมขังยังคงระบุไม่ได้ แต่ประมาณการคร่าวๆ ได้ที่ 20,000-45,000 คน ขณะที่ร้อยละของผู้เสียชีวิตระหว่างปี 1984-1994 ร้อยละ 60.8 คือผู้ถูกมองว่า เป็นพวกก่อการร้าย (ทั้งๆ ที่พวกเขาเองมองตนเองว่า เป็นผู้ก่อความถูกต้อง) ร้อยละ 31 คือพลเรือนผู้บริสุทธิ์ และร้อยละ 8.2 คือ กองกำลังรักษาความมั่นคงอินเดีย ดังนั้น เหลือส่วนใหญ่จึงเป็นผู้ถูกมองว่าเป็นพวกก่อการร้ายและพลเรือน (Dal, 1984)⁶

ภาพเด็กน้อยชาวซิกข์พร้อมแผ่นป้ายว่า “พวกเราไม่ใช่ผู้ก่อการร้าย”

⁵ Darshan S. Tatla อ้างตัวเลขที่ 80,000 คน แต่ Gurharpal Singh (1996) อ้างตัวเลขที่ 25,000 คน

⁶ นอกจาก ผู้เสียชีวิตจำนวนมาก รวมถึง ประชาชนบริสุทธิ์จำนวนมากยังคงถูกจับกุมในบ้าน ทั้งเวลากลางวันและกลางคืน ทั้งในขณะเก็บเกี่ยวผลผลิตในทุ่งนา บ้านเรือนส่วนใหญ่จึงเหลือแต่เพียงสตรี (Pettigrew, 1991-1992 : 96)

วาทกรรมที่ใช้จากรัฐบาลกลางอินเดีย ประทับตราชาวซิกข์ว่าเป็น “พวกปั่นป่วนและอนาธิปไตย” (Chaos and Anarchy in Punjab) เป็นวาทกรรมที่ทำให้รัฐบาลใช้อำนาจต่อชาวซิกข์ได้เต็มที่ (Singh, 1996 : 412) นอกจากนี้ กองกำลังทหาร กองกำลังตำรวจที่เข้ามาประจำการในปัญจาบก็เพิ่มจำนวนขึ้นเช่นกัน จากประมาณ 20,000 คน ในต้นทศวรรษที่ 1980 ถึง 60,000 คนในปี 1992 และค่าใช้จ่ายจาก 200 ล้านบาทในปี 1981 เป็น 7,000 ล้านบาทในปี 1993 (Singh, 1996 : 413) วิธีการที่ใช้ในการผลิตซ้ำความกลัวให้ประชาชนและเหตุผลในการตั้งตำรวจและทหารเข้ามา รวมถึงเหตุผลในการใช้จ่ายเงินจำนวนมาก โดยอ้างว่าเป็น “การต่อสู้เพื่อสงครามของชาติ” (Singh, 1996 : 415)

คำถามที่ควรพิจารณาต่อมาคือ การจัดการกับ “ความจริง” ของเหตุการณ์ดังกล่าวระหว่างรัฐบาลกลางอินเดีย และชาวซิกข์แตกต่างกันอย่างไร ความจริงดังกล่าวสะท้อนการมองโลกและมุมมองต่อความทรงจำคนละชุด แม้บทความนี้ไม่ได้มุ่งกล่าวความจริงของรัฐบาลกลางอินเดีย แต่ที่พอจะรวบรัดได้ คือ นอกจากเบี่ยงเบนประเด็นการใช้ความรุนแรงแล้ว ยังตำหนิชาวซิกข์ในฐานะเป็นพวกนิยมแบ่งแยกดินแดน และพวกหัวรุนแรง ตลอดจน เบี่ยงเบนไปตำหนิประเทศปากีสถาน โดยกล่าวหาว่า ประเทศปากีสถานมีส่วนในการสนับสนุนและสร้างสถานการณ์ให้ชาวซิกข์เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลอินเดีย ในทางตรงกันข้าม ความจริงของชาวซิกข์กลับสะท้อนความเจ็บปวด และประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นเป็น

ประวัติศาสตร์บาดแผล ตรงกันข้ามกับชุดความจริงของรัฐบาลอินเดียทั้งหมด โดยผู้เขียนจะพิจารณา “ความจริง” ที่สะท้อน “ความทรงจำ” ผ่านข้อเขียนของชาวซิกข์

3. ประวัติศาสตร์ที่มีอาจลึมเลือน: ความทรงจำของชาวซิกข์ต่อเหตุการณ์การทำลายพระวิหารทองคำ

“หากรู้สึกละอายใจทำให้ข้อพิพาทเกิดขึ้น การต่อต้านยิ่งย้อมทวีคูณขึ้น” ศาสตราจารย์ ชิงห์ยิ ศาสตราทันทิ 10 (Tatla, 2006 : 68)

หากพิจารณา “ปฏิบัติการดาวสีน้ำเงิน” พร้อมกับคำถามว่าปฏิบัติการดังกล่าวจำเป็นหรือไม่ ผลสำรวจประชามติจากชาวซิกข์ในแคว้นปัญจาบร้อยละ 88 กล่าวว่า “ไม่จำเป็นและเป็นการตอบโต้ที่รุนแรงเกินกว่าจะประมาณค่าได้” (Kundu, 1994 : 51) บทความของดาร์ชาน เอส ทัตลา (Darshan S. Tatla) สะท้อนความจริงที่น่าสลดจากปฏิบัติการดังกล่าวว่า การทำลายพระวิหารทองคำ และความเสียหายต่อตัวอาคารสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง โดย “ชาวซิกข์ส่วนใหญ่รู้สึกว่ามีอะไรบางอย่างมากกว่าการประกาศสงครามของรัฐบาลอินเดียต่อตัวชุมชนชาวซิกข์” ปฏิกริยาที่ตอบโต้จากการกระทำดูหมิ่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (Desecration) ผ่านขบวนการเคลื่อนไหวของชาวซิกข์ต่อต้านรัฐบาลอินเดียจึงเริ่มต้น โดยที่ชาวซิกข์มากกว่า 80,000 คน ต้องเสียชีวิตกับช่วงเวลาการต่อสู้ดังกล่าว ขณะที่ครอบครัวชาวซิกข์จำนวนมากต้องทนทุกข์ทรมานกับการสูญเสียสมาชิกใน

ครอบครัวและทุกขุทรมานต่อศักดิ์ศรีที่ถูกทำให้ไร้ค่า จำนวนผู้คนนับพันๆ คนยังถูกขึ้นบัญชีดำหลังจากนั้นและมีผู้ถูกทำให้สูญหายอีก แม้แต่ในปี 2006 ชาวซิกข์หลายร้อยคนที่ยังคงติดคุกต่างต้องเผชิญกับข้อกล่าวหาแตกต่างกัน (Tatla, 2006 : 57)

ทัตลา ยังขยายความอีกว่า “ปฏิบัติการดาวสีน้ำเงิน” ที่อุบัติขึ้นในเดือนมิถุนายน 1984 นั้น ทำให้ความทรงจำชาวซิกข์ย้อนกลับไป 378 ปีก่อน คือปี 1606 ซึ่งเป็นเดือนมิถุนายนอีกเช่นกันที่ ศาสตราครุฑร์ยัน เดวีย ศาสตราท่านที่ 5 เสียชีวิตเนื่องจากปกป้องศาสนาซิกข์จากอาณาจักรโมกุล ภาพความเลวร้ายในปี 1984 คือเช้าวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ. 1984 เต็มไปด้วยเปลวไฟที่เผาทรัพย์สินในพระวิหารทองคำ และยังรวมถึงมรดกที่พิพิธภัณฑสถานและห้องสมุดชาวซิกข์ พร้อมหนังสือเขียนด้วยมือที่หายากหรือ “Hukamnamas” ซากเศษหินเศษปูนกระจัดกระจายไปทั่วอาคารพระวิหารทองคำ ซากเหล่านี้ กองทับมรดกสำคัญทางศาสนาจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นพระมหาคัมภีร์ “คุรุ ครันท์ ซาฮิบ (The Guru Granth Sahib)” ที่เขียนด้วยลายมือท่านศาสดา แถมดาดฟ้าแต่ละจุดในตัววัด ถูกทำลาย เสลียงทองคำ และเงิน รวมถึง ของขวัญจำนวนมากอันล้ำค่าทางประวัติศาสตร์กลายเป็นซากขยะ บรรยากาศการต่อสู้เต็มไปด้วยรถถังและเฮลิคอปเตอร์ของรัฐบาล ขณะที่ชาวซิกข์นับพันคนโกรธ ความรู้สึกที่ตามมาคือ “อยากแก้

แค้นและหาอาวุธเล็กน้อยในบ้านมาร่วมกันต่อสู้ปกป้องพระวิหารทองคำ เมื่อเห็นศพหลายร้อยศพลอยอยู่ที่สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ภายในพระวิหารทองคำ รวมถึงเลือด เกิดความเจ็บปวดสุดประมาณค่าอันไม่ต่างกับอาคารศักดิ์สิทธิ์ที่ถูกทำลาย” (Tatla, 2006 : 62)

คุชเชวันท์ ซิงห์ (Khushwant Singh) ผู้อยู่ในเหตุการณ์ได้บอกเล่าความรู้สึกของตนในฐานะที่เป็นซิกข์ว่า “หัวใจของข้าพเจ้ายังเต็มเปี่ยม แต่ข้าพเจ้ากลับไร้อารมณ์ความรู้สึกใดๆ อีกแล้ว ทั้งหมดที่ข้าพเจ้าพูดได้ คือ การกระทำของกองทัพเป็นข้อผิดพลาดอันน่าเศร้าที่มีต่อการพิพากษาชาวซิกข์ การคำนวณที่ผิดพลาดและความผิดพลาดอย่างสุดใจนี้ จะครอบคลุมบันทึกอันมืดดำในประวัติศาสตร์ของอินเดีย แคว้นปัญจาบและชาวซิกข์...การกระทำนี้สร้างความอับอายต่อความภูมิใจของผู้คน ผู้คนจะไม่มีวันลืมและให้อภัยอย่างง่ายดาย” เขายังทำนายอนาคตได้อย่างถูกต้องว่าจะต้องใช้เวลาอีกยาวนานสำหรับการเยียวยาต่อการพรากชีวิตชาวซิกข์ ไม่ต่างกับการเผาสังคตีสีทึบใจกลางชุมชนชาวซิกข์ แม้เวลาสามารถเป็นเครื่องเยียวยาที่ดีที่สุดก็จริง แต่ไม่มีอะไรที่จะทำให้ชาวซิกข์รู้สึกแย่ที่สุดมากไปกว่านี้ อีกแล้ว (Tatla, 2006 : 64)

สำหรับชาวซิกข์ แม้ผ่านประวัติศาสตร์อันเจ็บปวดจำนวนมากในประวัติศาสตร์ดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของแคว้นปัญจาบ แต่มีเหตุการณ์ขนานใหญ่ที่เรียกว่า “การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์”

(Ghallughara⁷ หรือ Holocaust) เพียง 3 เหตุการณ์ “Ghallughara” ครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในปี 1746 เรียกว่า “ChhotaGhallughara”⁸ (Small Holocaust) ครั้งที่ 2 ในปี 1762 เรียกว่า

“VaddaGhallughara”⁹ (Great Holocaust) ขณะที่ครั้งที่ 3 ผ่านมาหลังจากนั้นอีก 222 ปี คือ การทำลายพระวิหารทองคำในปี 1984 พิจารณา ภาพประกอบจาก 2 เหตุการณ์แรกต่อไปนี้

เหตุการณ์ครั้งที่ 1 (ที่มา : Sikhgurusandgurdwaras, 2011)
และเหตุการณ์ครั้งที่ 2 (ที่มา : Esikhs, 2012)

ดาร์ซาน ทัตลา ยังได้กล่าวถึงผลที่ตามมาของเหตุการณ์ 1984 ถึงการสร้างเรื่องเล่าอันเป็นผลตามมาจากเงื่อนไขความทุกข์ระทมของชุมชนชาวซิกข์ว่า สำหรับชาวซิกข์จำนวนหนึ่งมองว่าการกระทำของกองกำลังความมั่นคงอินเดียที่ทำลายพระวิหารทองคำ ในฐานะที่เป็นอาคารศักดิ์สิทธิ์ที่ติดตรึงไปด้วยจินตนาการทางการเมืองของชาวซิกข์ แต่ที่เลวร้ายไปกว่านั้น คือ “รัฐบาลกลับสร้างเรื่องเล่าผ่านเสียงหลอกลวงดังไปทั่วประเทศ รวมถึงการกล่าวว่า พบยาเสพติดผู้หญิงถูกกองกำลังซิกข์ละเมิดทางเพศ ประกอบกับเรื่องเล่าที่เกินจริงอื่นๆ ชาวซิกข์

จำนวนมากจึงเลือกที่รับข่าวจากบีบีซีและสำนักข่าวต่างประเทศแทนภายในประเทศ” (Tatla, 2006 : 64) ตลอดจนผลิตซ้ำกรอบคิดปีศาจวิทยา (Demonology) พร้อมย้ำว่า พรรคการเมืองอาคาลี ตัล (Akali Dal) คือ “พวกต่อต้านชาติ” (Anti-National) และสร้างลักษณะเหมารวม (Stereotype) ให้ชาวซิกข์ว่า เป็นพวกไม่ซื่อสัตย์ และเป็นผู้ทรยศ (Untrustworthy and Traitors) แคมเปญการสร้างให้ชาวซิกข์คือ “ความเป็นอื่นของอินเดีย” (India’s ‘other’) แม้แต่เยาวชนและคนทั่วไปที่ไว้วางใจและสวมผ้าโพกหัวทั้งหมด ก็ถูกประทับตราว่าเป็นพวกต่อต้านรัฐบาลและ

⁷ Ghallughara เป็นศัพท์ที่มาจากวรรณกรรมทางประวัติศาสตร์ชาวซิกข์

⁸ การรณรงค์โดยผู้ปกครองราชวงศ์โมกุลที่กรุงลาฮอร์ให้ฆ่าชาวซิกข์ ในระหว่างเดือนมีนาคม ถึง พฤษภาคม ปี 1746 ประเมินการฆ่าชาวซิกข์ตาย 7,000-10,000 คน

⁹ อามัด ชาห์ แอดาลี (Ahmad Shah Abdali) ผู้ปกครองชาวอัฟกัณที่เข้ามาปราบปรามชาวซิกข์ ประเมินการฆ่าชาวซิกข์ตายนับ 20,000-50,000 คน (Esikhs, 2012)

สนับสนุนคาลิสถาน (Anti-Government and Pro-Khalistan) (Tatla, 2006 : 67) ยังมีการฉายภาพผลิตซ้ำผ่านสื่อกระแสหลักให้กินดราวาลและเพื่อนร่วมอุดมการณ์เขา คือ พวกก่อการร้ายและพวกสุดขั้วทางการเมือง ทำยที่สุดการครองอำนาจนำเหนือสามัญสำนึก สร้างความรู้สึกหวาดกลัวให้แก่ผู้คน พร้อมกีดกันสาธารณชนไม่ให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ชาวซิกข์จำนวนหนึ่งหวาดกลัวและประกาศว่า “ข้าพเจ้าไม่เป็นซิกข์อีกต่อไป” (I am not a Sikh anymore) (Tatla, 2006 : 62)

ยิ่งไปกว่านั้น การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของราจีฟ คานธี ก็ยังกระทำต่อชาวซิกข์อย่างดูเผื่อตา ไม่ว่าจะเป็นการขอให้ชาวฮินดูเป็นหนึ่งใจรวมกันต่อต้านชาวซิกข์ โดยระบุว่าชาวซิกข์คือศัตรูภายใน (Enemy with in) แม้ว่าพรรคเขาจะได้รับเสียงเลือกตั้ง 508 ที่นั่ง อันเป็นชัยชนะถล่มทลายที่สุดนับแต่ปี 1947 เป็นต้นมา แต่ความพยายามที่จะปรองดองของราจีฟ คานธี กระทำผ่านการสร้างความอับอายให้ชาวซิกข์และผ่านการใช้ความรุนแรงต่อเนื่องยิ่งทำให้สถานการณ์เลวร้ายลง โดยเฉพาะปฏิบัติการที่ตามมา คือ “ปฏิบัติการวู้ดโรส” (Operation Woodrose) “ปฏิบัติการแบล็กธันเดอร์” (Operation Blackthunder) “ปฏิบัติการรัคแซคที่ 1” (Operation Rakshak I) “ปฏิบัติการไนท์โดมิแนนซ์” (Operation Night Dominance) “ปฏิบัติการรัคแซคที่ 2” (Operation Rakshak II)

และ “ปฏิบัติการไฟนอลแอสซอลท์” (Final Assault) ที่กระทำต่อชาวซิกข์ ซึ่งในที่สุดได้บดขยี้กองกำลังซิกข์ทุกกลุ่มอย่างละเอียดในช่วงกลางปี 1993 ได้สะท้อนถึงตัวอย่างที่แจ่มชัดที่สุดของนโยบายที่แสดงถึงวิธีการและเป้าหมายที่เน้นความรุนแรงพร้อมๆ กัน รวมถึงการทรมานและฆาตกรรมชาวซิกข์อย่างต่อเนื่อง (Tatla, 2006 : 70)

ดาร์ชาน ทัตลาได้ตั้งคำถามว่าแล้วอะไรคือ ทางเลือกที่พอหลงเหลือบ้างให้ชาวซิกข์ประเด็นเรื่อง การพร้อมยอมตายเพื่อปกป้องศาสนา (Martyrdom) กระนั้นหรือที่เป็นฐานคิดทางเลือกรองรับให้ชาวซิกข์อยู่กับประวัติศาสตร์ที่โหดร้ายได้ ขณะที่สมาชิกพรรคการเมืองอาคาลีทาล (Akali Dal) จำนวนมาก รวมถึงกองกำลังชาวซิกข์ นักบวช นักแสวงบุญ และพลเรือนผู้บริสุทธิ์ ฯลฯ ได้รับการตักเตือน กักกันตัวไว้ และถูกฆ่าเสียชีวิตจำนวนมาก ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงผู้เสียชีวิตชาวฮินดูผู้บริสุทธิ์ แรงงานอพยพ และคนอื่นๆ คำถามคือ “ใครสามารถที่จะระบุได้บ้างว่านี่คือคนที่พร้อมยอมตายเพื่อปกป้องศาสนา” ความสับสนยิ่งสูงขึ้น เมื่อรัฐบาลอินเดียสะท้อนกลับว่าทหกรรมว่าทหารอินเดียที่ถูกฆ่าต่างหาก คือ ผู้พร้อมยอมตายเพื่อปกป้องศาสนา รายชื่อทหารที่เสียชีวิตได้ถูกตั้งเป็นชื่อเมืองใหม่ๆ เป็นชื่อถนนหนทางหลากหลาย และเป็นชื่อสถาบันต่างๆ เพื่อสร้างความทรงจำในการกระทำของพวกเขาเยี่ยงวีรบุรุษ ทำยที่สุด เส้นแบ่งระหว่างผู้ตายเพื่อปกป้องศาสนากับฆาตกรจึงเป็นเส้นที่เลือนราง (Tatla, 2006 : 71)

ภาพความไม่สืมนั่นเหตุการณ์ 1984 (ที่มา : Punjabilokvirsra, 2010)

เวลาที่ผ่านไปนับ 3 ทศวรรษ รัฐบาลกลางอินเดียยังไม่ได้แสดงความเสียใจใดๆ ต่อผู้ตายหรือทำการขอโทษสาธารณะกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพระวิหารทองคำ (แต่รัฐบาลอินเดียได้ขอโทษต่อการก่อการจลาจลที่ชาวฮินดูได้เข่นฆ่าชาวซิกข์ภายหลังการเสียชีวิตของอินทราคานธี-ผู้เขียน) รัฐบาลอินเดียเลือกยกย่องเฉพาะชาวซิกข์เพียงบางคน เช่น ให้เกียรติฮาร์จันด์ ซิงห์ ลองโกวาล (Harchand Singh Longowal) ผู้ที่ครั้งหนึ่งถูกรัฐบาลอินเดียกล่าวหาว่า เป็นตัวการหลักทำสงครามกับอินเดีย ขณะที่ชื่ออินทรา คานธีได้รับเกียรติเป็นชื่อพิพิธภัณฑ์แห่งชาติอินเดีย เสื้อที่เปื้อนเลือดของหล่อนถูกแสดงไว้อย่างดี ฉายภาพว่าหล่อนต้องตาย เพื่อปกป้องประเทศ ความหมายเหล่านี้ สร้างอาการกลืนไม่เข้า คายไม่ออกของชาวซิกข์ สนามบินหลักในกรุงเดลีได้รับการตั้งชื่อว่า “Indira Gandhi

International Airport” ศูนย์ศิลปะการแสดงแห่งชาติ “Indira Gandhi National Centre of Performing Arts” และมหาวิทยาลัยเปิด “Indira Gandhi National Open University” พร้อมกับสถานที่และองค์กรการกุศลต่างๆ จำนวนมาก

ขณะที่ชาวซิกข์ต้องเฝ้าถึงผู้เสียชีวิตกันเอง ภายใน เช่น องค์กรตามดามิ ทักซอล (Damdami Taksal) องค์กรด้านการศึกษาชาวซิกข์ห่างจากอัมริตซาร์ไปทางเหนือ 25 ไมล์ ได้แสดงการให้เกียรติต่อแม่ยายและพ่อแม่ของทหารที่ตายไป โดยระบุว่าคนเหล่านี้ คือ ผู้ตายเพื่อปกป้องศาสนา พร้อมมีการทำพิธีอวยพรให้ เช่นเดียวกับบทเพลงจำนวนมากเกี่ยวกับนักสู้ชาวซิกข์ตามท้องถนนต่างๆ กลายเป็นเพลงชื่อดัง ที่ขับร้องโดยนักร้องเพลงสรรเสริญ (Dhadis) และมีเพลงปลุกใจ (Kavishars) ที่สรรเสริญวีรบุรุษ สู่ถึงจิตวิญญาณและความสงบสุข ต่อมาองค์กรคณะกรรมการ

ชโรมนี ครุทวารวารีปรันตัก : SGPC) จัดทำพิพิธภัณฑสถานที่ย่อมไว้ที่ชั้น 1 ตรงประตูหลักทางเข้าพระวิหารทองคำ เมื่อเดือนมกราคมปี 2006 มีภาพวาดของจอร์นาลซิงห์ ภินดราวาล (Jarnail Singh Bhindranwala) และรายชื่อนักแสวงบุญที่ถูกฆ่าในพระวิหาร โดยกองกำลังความมั่นคงอินเดียอยู่บริเวณทางออกพิพิธภัณฑสถาน (Tatla, 2006 : 74)

ดาร์ชาน ทัตลา ยังได้ตั้งคำถามต่อไปอีกว่า “ในเมื่อไม่มีพิพิธภัณฑสถานที่ทำหน้าที่เป็นสมุดบันทึกภาพบรรพบุรุษการกระทำของรัฐบาลอินเดียต่อชาวซิกข์ หรือแม้แต่ว่าไม่มีพิพิธภัณฑสถานเพื่อชาวซิกข์บ้าง คนรุ่นหลังที่ไม่อาจรับรู้ถึงความชั่วร้ายที่รัฐบาลอินเดียทำกับคนรุ่นก่อนพวกเขา” ทางเลือกอะไรบ้างที่พวกเขาควรจะมี หรือหากมีใครสักคนถามว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่จะพูดถึง “พระเจ้าของชาวซิกข์หลังปี 1984” ในเมื่อเทววิทยาในศาสนาซิกข์ มีมโนภาพถึงพระเจ้าในฐานะเป็นผู้มีความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เป็นผู้ปกป้องผู้อ่อนแอและผู้ดูแลช่วยเหลือผู้ปราศจากอำนาจ ตลอดจนเป็นผู้มีอำนาจต่อจิตวิญญาณที่ยิ่งใหญ่เหนือพระมหากษัตริย์ทางโลก “แล้วทำไมพระเจ้าไม่สามารถปกป้องบ้านของตนเองได้ อะไรคือเทววิทยาแบบซิกข์ที่ (เคย) ย้ำว่าด้วยความเป็นพี่น้อง ความเอ็นดูและความใส่ใจต่อมวลมนุษยชาติ” (Tatla, 2006 : 77)

ท้ายที่สุด จึงเป็นตามที่นักวิชาการชาวซิกข์บางส่วน ทั้งแสดงความคิดเห็นและตั้งคำถามในแนวทางเดียวกัน เช่น แสดงความ

คิดเห็นต่อนโยบายต่อต้านชาวซิกข์ของรัฐบาลอินเดียได้สร้างปัญหาให้หนักหน่วงขึ้นไปมากกว่า เป็นการหาหนทางแก้ไข ด้วยการใช้นโยบาย “กระสุนตอบโต้กระสุน” (Bullet for Bullet) ที่กระทำโดยกองกำลังความมั่นคงอินเดีย มีการกระทำวิสามัญฆาตกรรม และการทรมาน ซึ่งได้เป็นปทัสถาน (Norm) รวมถึงงบประมาณค่าใช้จ่ายที่สูงมาก เหล่านี้เป็นภาพจากกระบวนการป่าเถื่อนของรัฐบาลอินเดียในสายตากลุ่มผู้สนใจด้านสิทธิมนุษยชน เมื่อหันกลับมาพิจารณาที่แคว้นปัญจาบ (Singh, 1996 : 418) ยังมีการกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลอินเดียและชุมชนชาวซิกข์นับจากปี 1947 เป็นต้นมาว่า มีคุณลักษณะแบบควบคุมครองอำนาจนำ (Hegemonic Control) เหนือศูนย์กลางอำนาจอื่นๆ (Tatla, 2006 : 58) และหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้กองกำลังความมั่นคงอินเดียกระทำ ความรุนแรงต่อชาวซิกข์ ก็คือ การปฏิเสธชาติพันธุ์พวกเขา (Ethnic Negation) (Singh, 1996 : 420) เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นที่แคว้นปัญจาบจึงมิใช่เป็นเรื่องของความไร้ระเบียบ แต่เป็นปัญหาที่ความเป็นระเบียบ (รัฐบาลอินเดีย) จะใช้และจะทำอะไรให้มีขอบธรรมมากกว่า เพราะความไร้ระเบียบเปิดโอกาสให้เห็นถึงวิกฤติความชอบธรรมต่อการค้ายันระเบียบไว้ (Singh, 1996 : 421) อีกทั้ง ยังมีการวิจารณ์อีกว่า รัฐบาลอินเดียควรพยายามลดความแปลกแยกของชาวซิกข์จากชีวิตประจำชาติอินเดียกระแสหลักที่สำคัญยิ่งยวดคือ “วงวิชาการชาวซิกข์ต้องระบุถึงประเด็นสำคัญให้ได้ว่า ทำไมรัฐอินเดียหลังอาณานิคมจึง

มองว่าชนกลุ่มน้อยเป็นมรดกอันเป็นภาระในการปกครองแบบจักรวรรดิ ทางเลือกใดบ้างที่มีไว้สำหรับชนกลุ่มน้อย นอกเหนือไปจากระบอบที่น่าเศร้าที่เกิดขึ้นเช่นในปี 1947 และ 1984?” (Tatla, 2006 : 80)

ความรุนแรงขนานใหญ่พร้อมการสร้าง ความอับอายต่อชาวซิกข์ในที่สาธารณะ การละเมิด สิทธิมนุษยชน ระหว่างที่กองกำลังรักษาความ มั่นคงอินเดีย กระทำต่อชาวซิกข์และผู้สนับสนุน ชาวซิกข์ผ่านรูปแบบปฏิบัติการต่างๆ ยิ่งทำให้ สถานการณ์เลวร้ายลง ขณะที่ การตอบโต้ของกอง กำลังซิกข์ที่แก้แค้นทหารก็รุนแรงไม่ยิ่งหย่อนกัน แม้ต่อมา จะมีการปราบปรามกองกำลังซิกข์ จนราบคาบ แต่นำมาซึ่งต้นทุนการสูญเสียของ ชาวซิกข์จำนวนมากอันประเมินค่ามิได้ ชาวซิกข์ ส่วนใหญ่ที่ต้องตายในความขัดแย้งรุนแรงนี้ เป็นวัยรุ่น นอกจากนี้ องค์การภาคเอกชนต่างๆ ได้ทยอยส่งเรื่องราวให้คณะกรรมการสิทธิมนุษย ชนแห่งชาติขององค์การสหประชาชาติ ทำให้เริ่มมี การตั้งคำถามกับบทบาทของรัฐบาลกลางที่ใช้ อำนาจไร้ขอบเขต (Singh, 1996 : 419) รวมถึง องค์การฮิวแมนไรตวอท์ช (Human Rights Watch) ที่ระบุว่า ผู้บริสุทธิ์ส่วนใหญ่ที่ถูกฆ่า เกิดจากการคุมขัง โดยกองกำลังทหารและตำรวจ ผู้ถูกทำให้สูญหายก็ด้วยน้ำมือของกองกำลัง ดังกล่าว หญิงชายจำนวนมากไม่ถ้วนถูกรุมาน รัฐบาลอินเดียได้ใช้งบประมาณไปมากในเรื่อง ดังกล่าวทำให้เลือบประมาณในการพัฒนาสังคม น้อยลง (Chowdhury and Krebs, 2009 : 420) หากกล่าวให้ถึงที่สุด ภาพรวมของรัฐบาลอินเดีย

ที่กระทำต่อชาวซิกข์เป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมที่ ไม่ว่าประเทศใดก็ตามไม่ควรทำกับชนกลุ่มน้อย ในประเทศตนเอง มีดังนี้ 1) มิได้จำแนกแยกแยะ เสียงที่แท้จริงของประชาชนและขบวนการ เคลื่อนไหวภาคประชาชนออกจากกลุ่มสุดขั้ว ทางการเมือง 2) มิได้ตระหนักถึงประเด็นด้าน เอกสิทธิ์และความยุติธรรมทางสังคมที่ดำรงอยู่ ตลอดจน ตระหนักถึงบทบาทด้วยบวกของศาสนา ที่เอื้อต่อการพัฒนาได้ 3) มิได้สนับสนุนการสร้าง ความแข็งแกร่งต่อวัฒนธรรม และสถาบัน ภาคประชาสังคม โดยมีตระหนักว่าความชอบธรรม และเสถียรภาพของรัฐบาลสมควรจัดวางอยู่ที่ กองทัพและ 4) ยังคงยึดติดการทำนายปรากฏการณ์ แต่ละอย่างแบบเข้าข้างตนเอง (Self-Fulfilling Prophecies) (Esposito, 1998 : 23)

ในแง่นี้จะเห็นได้ว่า ความทรงจำที่มาจาก เสียงชาวซิกข์ต่อเหตุการณ์การทำลายพระวิหาร ทองคำ และเหตุการณ์ต่างๆ นับจากนั้น เป็นความ ทรงจำที่เลวร้ายเหลือคณานับ เหตุการณ์ในปี 1984 ได้รับการมองเปรียบเทียบเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ที่นอกจากทำลายชีวิต ยังทำลายอาคาร พระคัมภีร์ และมรดกศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาซิกข์จำนวนมาก สรรน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวซิกข์ต้องลงไปชำระล้าง ร่างกายตามความเชื่อ กลับเต็มไปด้วยศพและเลือด คนจำนวนมากรู้สึกหวาดกลัวและไม่กล้ายืนยันว่า ตนเองเป็นซิกข์อีกต่อไป พลาณภาพของกองทัพ อินเดีย ซึ่งเหนือกว่ากองกำลังซิกข์ได้ปราบปราม ชาวซิกข์อย่างเต็มกำลัง ที่สำคัญ ไม่เคยมีการ ขอโทษจากรัฐบาลในยุคต่อๆ มาแต่อย่างใด และไม่เคยมีการยกย่องหรือแสดงพิธีโศกเศร้า

เสียใจต่อผู้เสียชีวิตอีกด้วย นี่จึงเป็นผลของการใช้อำนาจของรัฐบาลต่อคนกลุ่มน้อยที่ตนมองว่าเป็นภัยคุกคาม ทุกสังคมการเมือง จึงควรศึกษาและพิจารณาบทเรียนดังกล่าว เพื่อเป็นแบบอย่างมิให้เป็นดังที่รัฐบาลอินเดียกระทำต่อชาวซิกข์

4. สรุป

จากเรื่องราวข้างต้น ผู้เขียนไม่ได้ประสงค์จะประดิษฐ์กระบวนการสร้างความสะเทือนอารมณ์ (Dramatization) ด้วยการสร้างบทความให้เป็นเรื่องเล่ากระแสหลัก ตรงกันข้ามผู้เขียนได้นำเรื่องเล่าที่ถูกกดทับจากประวัติศาสตร์อินเดียหรือเรื่องเล่า “เป็นอื่น” ให้มีที่มิทางในการแสดงเรื่องเล่าตนเองออกมา เพื่อชี้ให้เห็นว่าความทรงจำ

ของชาวซิกข์ผ่านเสียงของพวกเขาเองต่อเหตุการณ์การทำลายพระวิหารทองคำยังสะท้อนความทรงจำบาดแผลที่มีอาจจะลืมเลือนสำหรับพวกเขา ทั้งจากการที่ศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ถูกดูหมิ่นและมหรหกรรมการทำลายล้างพวกเขาในเวลาต่อมาเหตุการณ์นี้ รวมถึงเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงนั้นมีถ้วบนโลกใบนี้ ต่างมีข้อสรุปเหมือนกันว่า “ต้นทุน” ของการใช้ความรุนแรงมีราคาที่ต้องจ่ายมหาศาลเหลือคณานับหลายประเทศในปัจจุบันยังคงประสบกับการหลอกหลอนต้องต่อสู้กับประวัติศาสตร์การใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้น และหาหนทางแก้ไขจากการใช้ความรุนแรงในอดีตของประเทศตนเองรวมถึงประเทศอินเดีย

References

- Chima, J.S. (2002). Back to the Future in 2002? : A Model of Sikh Separatism in Punjab. *Studies in Conflict & Terrorism*, 25(1), 19-39.
- Chowdhury, A., & Krebs, R. (2009). Making and Mobilizing Moderates : Rhetorical Strategy, Political Networks, and Counterterrorism. *Security Studies*, 18(3), 371-399.
- Dal, S. A. (1984). *White Paper on the Punjab Agitation*. New Delhi : Government of India Press.
- Dhillon, G.S. (1992). India Commits Suicide. Chandigarh: Singh and Singh Publishers. *Esikhs*. http://www.esikhs.com/articles/vadda_ghallughara.htm. (Accessed 15 October 2016).
- Esposito, J. L. (1998). Religion and Global Affairs: Political Challenges. *SAIS Review*, 18(2), 19-24.
- Gill, S. S., & Singhal, K. C. (1984). The Punjab Problem: Its Historical Roots. *Economic and Political Weekly*, 19(14), 603-608.
- Hardgrave, R. L. (1993). India : the Dilemmas of Diversity. *Journal of Democracy*, 4(4), 54-58.

- Jeffrey, R. (1974). The Punjab Boundary Force and the Problem of Order, August 1947. *Modern Asian Studies*, 8(4), 491-520.
- Kaur, H. (1990). Blue Star over Amritsar. Delhi: South Asia Books. Khalidi, O. (2001-2002). Ethnic Group Recruitment in the Indian Army : The Contrasting Cases of Sikhs, Muslims, Gurkhas and Others. *Pacific Affairs*, 74(4), 529-552.
- Kundu, A. (1994). The Indian Armed Forces' Sikh and Non-Sikh Officers' Opinions of Operation Blue Star. *Pacific Affairs*, 67(1), 46-69.
- Laws, A., & Lacopino, V. (2002). Police Torture in Punjab, India : An Extended Survey. *Health and Human Rights*, 6(1), 195-210.
- McLeod, W. H. (1998). Sikh Fundamentalism. *Journal of the American Oriental Society*, 118(1), 15-27.
- Murphy, A. (2007). History in the Sikh Past. *History and Theory*, 46(3), 345-365.
- Neverforget84. *Anandpur-sahib-resolution*. <http://www.neverforget84.com/history/anandpur-sahib-resolution>. (Accessed 19 December 2016).
- _____. *Dharam-yudh-morcha*. <http://www.neverforget84.com/history/dharam-yudh-morcha>. (Accessed 19 December 2016).
- Pettigrew, J. (1991-1992). Songs for the Sikh Resistance Movement. *Asian Music*, 23(1), 85-118.
- Punjabilokvirsa. (2010). *1984 Never Forget !!*. <http://blog.punjabilokvirsa.com/2010/06/1984-never-forget>. (Accessed 19 December 2016).
- Sikhi. (2012). *Quotes of SantJarnail Singh Bhindranwale*. <http://www.sikhiwiki.org/index.php/QuotesofSantJarnailSinghBhindranwale>. (Accessed 19 December 2016).
- Singh, G. (1996). Punjab since 1984 : Disorder, Order, and Legitimacy. *Asian Survey*, 36(4), 410-421.
- Singh, I. J. (2012). *Who's Sorry Now?*. <http://www.sikhchic.com/articledetail.php?id=1690&cat=12>. (Accessed 19 December 2016).
- Singh, P. (2007). The Political Economy of the Cycles of Violence and Non-Violence in the Sikh Struggle for Identity and Political Power : Implications for Indian Federalism. *Third World Quarterly*, 28(3), 555-570.

- Steiner, G. (1967). *Language and Silence: Essays on Language, Literature and the in Human*. New York : Yale University Press.
- Tatla, D. S. (2006). The Morning After : Trauma, Memory and the Sikh Predicament Since 1984. *Sikh Formations*, 2(1), 57-88.
- The Sunday Indian. (2012). *Memorial in Pubjab*. <http://www.thesundayindian.com/en/story/now-bjp-wants-a-memorial-in-punjab>. (Accessed 19 December 2016).